Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА  SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: "Svoboda", 81-83 Grand St., Jersey City 3, N. J.
Телефон: HEnderson 4-0807, 4-0237
Тел. УНС.: HEnderson 4-1016

РІК LXI. Ч. 189. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СЕРЕДА, 9-го ВЕРЕСНЯ 1953. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, WEDNESDAY, SEPTEMBER 9, 1953. No. 189. XOL. LXI.

ТРУМАН ПР[illegible] РЕСПУБЛІКАНСЬКОГО УРЯДУ

ОБВИНУВАЧУЄ ЙОГО В ПІДТРИМУВАННІ ВЕЛИКОГО БИЗНЕСУ; В ЗАНЕДБАННІ ОБОРОНИ КРАЇНИ ТА НЕДОТРИМАННІ ОБІЦЯНОК, ДАНИХ ПІД ЧАС ВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ

Дітройт. — Бувший президент Геррі С. Труман порушив дотеперішню мовчанку і виступив з гострою критикою уряду президента Айзенгавера. Зробив це він у своїх промовах, виголошених до робітників у День Праці в Дітройті та на обіді, що його влаштували КІО та АФЛ на його честь. Коли Труман входив на трибуну, хтось із 20,000 натовпу крикнув: „Дай їм добре, Геррі!", на що бувший президент з усміхом відповів: „Спробую!" Труман на початку своєї промови зазначив, що він досі мовчав і закликав демократів у Конгресі, щоб підтримували новий республіканський уряд, бо хотів йому дати нагоду показати, що він зможе зробити. Але тепер вже видко, що цей уряд помішав малі речі з великими і занедбує розбудову летунства й протилетунської оборони, щоб у найближчому році мати бездефіцитовий федеральний бюджет. Труман заявив, що виборці хотіли зміни в листопаді минулого року, і на це вони мають право, але вони не хотіли такої зміни, яку вводить у життя республіканський уряд, що підтримує найбагатших у країні, вертаючись до тієї філософії, яка твердить: коли найбагатшим добре, то це добро пошириться на всі інші верстви населення. Республіканський уряд — твердив промовець — підносить банківські відсотки, з чого користають банкіри, не дотримує обіцянки поширити соціяльне забезпечення на дальші категорії робітників, нічого не робить в тому напрямі, щоб змінити протиробітничий закон Тефта-Гартлі і залишає без опіки фармерів. Труман твердив, що вже тепер робітництво жалує, що голосувало на республіканців, так само незадоволені й фармери, як про це він знає з своїх околиць, бо всі вони бачать, що новий республіканський уряд дбає не про добро всього народу, а про зиск найбагатшої верхівки. Труман висловився проти того, що Айзенгаверів уряд віддав підводну нафту стейтам і в той спосіб позбавив федеральний скарб більйонів долярів, що були б ішли на добро всього народу. Бувший президент також нарікав на те, що республіканці передають приватним фірмам в експлюатацію великі підприємства. Це збільшує податки, зменшує число робітників та знижує заробітну платню. Труман хвалив працю провідників АФЛ і КІО — Джорджа Міні та Волтера П. Рутера — цих „провідників у боротьбі за робітничі права". Бувший президент хвалив також бувшого демократичного кандидата на президента Адлея Стівенсона, що недавно повернувся з подорожі по світі. Республіканський сенатор Еверет М. Дірксен заявив, що це неправда, нібито коштом бездефіцитового бюджету республіканський уряд зменшує оборонну силу держави, бо про цю справу думає людина, яка боронила Европу і яка краще розуміється на обороні ЗДА, як „артилерист з Індепенденсу".

Тіло генерала Вейнрайта в Арлінгтоні

Арлінгтон, Ва. — Тіло генерала Джонатана М. Вейнрайта перевезено до Арлінгтону і виставлено в залі трофеїв Національного Кладовища. Там віддають останню пошану національному героєві, оборонцеві Батаану та Корріджідору товариші зброї та тисячі інших осіб. Від похоронів Незнаного Вояка — це перший випадок, що в такий почесний спосіб ховають американського вояка. 70-річний генерал Вейнрайт помер минулого тижня в Сен Антоніо в Тексасі. Почесну варту тримають члени Третього Кавалерійського полку. Під труною генерала лежить великий вінець з написом: „Від вдячного народу".

472 особи згинули від нещасливих випадків

Крайова Рада Безпеки передбачала, що впродовж трьох вільних днів згине від автомобільних випадків коло 440 осіб. Ці передбачення не здійснилися: Бюро Погоди віщувало в суботу і неділю дощ, а тому не всі охочі виїхали в подорож. Все ж таки на шляхах ЗДА згинули в тому часі 336 осіб, а від інших випадків (утоплення, пожежі) — 136 осіб, отже разом 472 особи. Вздовж східнього побережжя ЗДА перейшов грізний буревій, який мав зачепити і деякі прибережні місцевості (між іншими і східній ріг Лонг Айленду під Ню Йорком), але на щастя ще над океаном він стратив свою силу, не заподіявши поважнішої шкоди. 400,000 відвідувачів, що прибули до Н юЙорку на три вільні дні, втішалися гарною погодою.

Секретар армії Стівенс про комуністичну агентуру

Денвер, Коло. — Сюди прибув секретар армії Роберт Т. Стівенс, щоб скласти президентові звіт про свою подорож до Кореї. Він заявив, що співпрацюватиме з головою Сенатської Слідчої Підкомісії сенатором Джозефом МекКарті, щоб допомогти викрити комуністичну агентуру в армії. Цю заяву склав секретар Стівенс у зв'язку з тим, що два полковники в Ню Йорку, Роберт А. Говард і Вендел Дж. Джонсон, відмовилися дати довірочні інформації в справі комуністичних агентів в армії, покликуючись на наказ президента Айзенгавера не видавати таємних військових інформацій. Стівенс заявив, що він, як цивільний службовець, повинен співпрацювати з Конгресом і з його комісіями.

В АМЕРИЦІ

● **Син президента,** майор Джан Айзенгавер, повернувся до ЗДА після 13-місячної служби в Кореї. Його зустріла на летовищі дружина, а з батьком і матір'ю він привітався при помочі телефону.

● **До нюйоркського** порту заїхали два канадійські кораблі: літаконосець „Магніфіцент" та кружляк „Квібек". Коло 10,000 нюйоркчан прийшли подивитися на ці кораблі.

● **Державний департамент** не продовжив пашпорту письменниці з Шікаґо Беверлі Гейберн „для добра державної безпеки". Вона жила на цей пашпорт в Ґватемалі.

● **В середу ввечорі** починається жидівське свято „Нового Року" (Рош га-Шанаг"). Консервативні жиди святкують це свято від вечора в середу до п'ятниці, а поступові тільки один день.

● **На нюйоркське летовище** прибув перший учасник американської експедиції Джордж Р. Белл, яка пробувала здобути другу щодо висоти гору в світі, в Пакістані, 28,300 стіп заввишки. Тут він буде лікувати відморожені ноги, а на другий рік братиме участь в новій експедиції на цю гору.

● **В серпні цього року** приставлено до в'язниці Сінг Сінг лише 84 особи для відбування кари. Це — найнижче число за кілька останніх років. Минулого року в серпні приставлено до цієї в'язниці 105 осіб, а в липні аж 222.

ЛІҐА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ДОМАГАЄТЬСЯ РІШУЧИХ ЗАХОДІВ ПРОТИ МОСКОВСЬКОГО ІМПЕРІЯЛІЗМУ

Закликає уряди ЗДА й Канади допомогти визвольним змаганням поневолених народів; Ювілейною Конвенцією відзначено 20-ліття Ліґи; конґресмен Кін підкреслює вартість української спадщини; Б. Панчук рекомендує аґресивну політику супроти Москви; Д. Галичин добачає заломання політики здержування; Йосип Сміндак — новий голова Ліґи; 600 учасників конвенції; успішні культурні й товариські імпрези; чергова конвенція Ліґи відбудеться в Шікаґо.

Нюарк. — „Ліґа Української Молоді Північної Америки закінчила тут свою триденну конвенцію в 20-ліття свого існування, рекомендуючи, щоб З'єдинені Держави домагались повного розрахунку з воєннополонених в Кореї. В конвенції взяло участь 600 осіб. Інші прийняті резолюції включають засуд „російського імперіялістичного комунізму та комуністичних програм народовбивства, які в 1933 році спричинили винищення голодом 8,000,000 українців", як пише в своєму звідомленні „Н. Й. Таймс" з 8-го вересня, даючи своїй вістці короткий заголовок: — ‚Українці атакують червоних'. Ліґа в своїх кінцевих резолюціях домагається від урядів З'єдинених Держав і Канади „проведення дальшого й більш реалістичного законодавства для допомоги переслідуваним та поневоленим українському й іншим народам під російським імперіялізмом та сприяння їхньому визволенню". Зокрема Ліґа підтримує резолюцію Смита щодо нав'язання дипломатичних взаємин з підсовєтськими республіками Україною й Білоруссю, а у внутрішніх справах рекомендує заходи для дальшої координації діяльности організацій української молоді на американському континенті та підтримує політичну акцію УККомітету й Комітету Українців Канади, як теж акцію ЗУАДКомітету та інших допомогових аґенцій для використання нового переселенчого закону для українських скитальців і закликає своїх членів виставляти потрібні афідавіти. Резолюційна Комісія працювала під проводом Йосипа Лисогіра, видатного діяча Ліґи, тепер заст. голови УНСоюзу та касира УККомітету. Під час конвенції та влаштованих в її рямках імпрез промовляли: конґресмен Роберт В. Кін, який закликав американсько-українську молодь — „пишатися своєю великою українською спадщиною"; голова українського відділу Голосу Канади, сот. Богдан Панчук, що рекомендував аґресивну політику супроти Кремлю; голова Українського Народного Союзу Дмитро Галичин, що доказував заломання попередньої американської ‚політики здержування' та закликав молодь до відповідної акції для скріплення американської політики визволення відносно України й інших поневолених народів; як теж ряд інших промовців, що заторкували суттєві проблеми, якими заінтересована молодь, або в яких вона може та повинна допомогти. В рямках конвенції відбулося теж відкрите форум на тему: „Наша молодь", на якому Йосип Гурський, адв. Іван Робертс та Честер Монастирський реферували, а численні делеґати й гості в дискусії доповнювали думки відносно стану, потреб та можливостей української молоді на американському континенті. В рямках конвенції відбулася низка товариських і культурних імпрез, в тому числі великий концерт у Моск Театрі, в якому виступали солісти: оперова співачка Марія Лисогір, скрипачка-віртуозка Донна Гресько, Український Чоловічий Хор з Лігай Велі під диригентурою Олекси Дідуха, Ансамбль Бандуристів під проводом Степана Ганушевського та Українські Танцюристи з Ню Йорку під проводом Ніни та Володимира Бакадів. На фортепіяні акомпаніювала Оля Дмитрів. На концерті було приявних коло 1,500 осіб. Великим успіхом був головно конвенційний бенкет, зорганізований в готелю Ессекс Гавз, в якому відбувалася конвенція і в якому взяло участь коло 600 осіб. На закінчення конвенції обрано нову управу Ліґи, з Йосипом Сміндаком з Ню Йорку на чолі. Рішено, що чергова конвенція в 1954-ому році повинна відбутися в Шікаґо, „місті народження Ліґи".

Початок Конвенції; учасники; форум

Конвенція Ліґи Української Молоді Північної Америки, яка об'єднує переважно клюби, організації й товариства народженої в Америці й Канаді молодої української ґенерації, відбулася традиційно в зв'язаному з Днем Праці кінці тижня, цим разом в суботу, неділю й понеділок 5, 6 і 7-го вересня, в приміщеннях готелю Ессекс Гавз в Нюарку. Ця конвенція відзначала 20-ліття існування Ліґи. В конвенції взяло участь коло 600 осіб, в тому числі понад 400 зареєстрованих делеґатів і гостей. Делеґати репрезентували 39 клюбів і організацій молоді з багатьох стейтів ЗДА та Канади. Конвенцію відкрито в суботу в полудневих годинах відспіванням американського гимну, а голова Конвенційного Комітету, Михайло Тизьо, та голова Ліґи Василь Мураль вітали приявних. Конвенцією проводила Президія з Володимиром Губчаком на чолі. Після переведення конвенційних формальностей та звітів Управи, відбулося відкрите форум на тему „Наша молодь", у якому заторкнено та з'ясовано багато суттєвих проблем молодої української ґенерації на американському континенті. Зокрема висловлювано побажання більшого ознайомлення молоді з українською визвольною проблематикою та з українськими громадськими справами й активнішої участи молоді в громадському житті. Окрему увагу віддано справі підготовки молоді до перебрання, вдержання та збагачення новими вартостями великої національно-громадської та культурно - духової спадщини її батьків.

Праця Ліґи в минулому році.

Із звітів членів Управи Ліґи виходить, що до Ліґи належить тепер 39 клюбів, організацій та товариств молоді в 7-ох стейтах ЗДА і одній провінції Канади. Фінансовий звіт виказує, що впродовж минулого року Ліґа мала $13,724.76 прибутків, $11,721.38 розходів, так, що в касі Ліґи залишається $2,00.3.38. З переведеної праці на окрему увагу заслуговують: інтенсивні заходи Ліґи для відповідної координації праці всіх організацій молоді, тут народженої й новоприбулої. В результаті тих заходів створено Раду Української Молоді Північної Америки з Володимиром Бакадом на чолі, яка приготовляє відповідний статут та плятформу для дальшої координації праці організації молоді. Впродовж року відбуто низку успішних культурних, спортових і товариських імпрез. Розгорнено жваву видавничу діяльність й, крім дальшої стабілізації видавництва „Тренду" й „Трендетте", вжито заходів для видання окремої книги про українське танкове мистецтво, подібно, як в попередньому році видано книгу „Українське Мистецтво". Проведено підготовку для організації в наступному році закросних на широку скалю курсів українознавства для народженої тут молоді, що мали б відбуватися впродовж вакаційних місяців у Союзівці, вакаційній оселі Українського Народного Союзу. Окремою резолюцією доручено новообраній Управі завершити ці заходи в порозумінні з Екзекутивою УНСоюзу. Так в звітах за минулий рік, як і в плянах праці на майбутнє постійно підкреслювано заходи для якнайтіснішої співпраці й повного порозуміння між тут народженою й новоприбулою молодю та їхніми організаціями.

Концерт і Бенкет

В другому дні конвенції, у неділю 6-го вересня, учасники конвенції взяли участь в Богослуженнях у місцевих українських церквах, а пополудневий час того дня був виповнений великим концертом в Моск Театрі та бенкетом в преміщеннях Готелю Ессекс Гавз. У програмі концерту, як згадано, виступали: Український Чоловічий Хор з Лігай Велі, під диригентурою Олекси Дідуха, що виконав у трьох виступах де-

(Закінчення на стор 3-тій)

Нова Управа Ліґи Української Молоді

Нюарк. — В результаті конвенції Ліґи Української Молоді Північної Америки, яка відбулася тут в 20-ліття існування Ліґи, обрано нову Управу тієї організації в такому складі: Йосип Сміндак (Ню Йорк) — голова; Григорій Каша (Елизабет, Н. Дж.), Ольга Зепко (Кентон, Огайо) і Володимир Ваврик (Вінніпеґ, Канада) — заступники голови; Іван Мічел (Питсбурґ, Па.) — касир; Чарлз Зубик (Йонґставн, Огайо) — фінанс. секретар; Гелен Демидчук (Бруклин, Н. Й.) — рекорд. секретарка, та Йосип Гурський, Василь Полевчак, Василь Мураль, Володимир Бакад і Володимир Губчак — дорадники.

ВІДБУВСЯ III З'ЇЗД ОДУМ-у

Об'єднання Демократичної Української Молоді в ЗДА відбуло свій III З'їзд в суботу й неділю, 5 і 6 вересня ц. р. в домівці цієї організації при 2 евеню в Ню Йорку. Делеґати прибули з таких Відділів ОДУМ-у: Ню Йорк; Пассейк, Н. Й.; Сиракюз, Н. Й.; Боффало, Н. Й.; Міннеаполіс, Мінн.; Дітройт, Міш.; Шікаґо, Ілл.; Клівленд, Огайо; Бостон, Масс.; Филаделфія, Па.; і Трентон, Н. Дж. Разом були 92 делеґати і коло 50 гостей із старшого громадянства. У суботу о год. 1.30 уступаючий урядуючий голова Степан Вербуватий відкрив з'їзд, після чого вибрано Президію у складі: Василь Пономаренко — голова, Іван Воскобійник і Микола Дзебенко — заст. голови; Леся Нечипорук і Віра Русанівська — секретарки. Доповіді виголосили: Юрій Дивнич: „Українська молодь під Совєтами й на еміґрації", д-р Микола Шлемкевич: „Філософія демократичної організації молоді"; й П. Гурський „ОДУМ, як школа духового виховання". Над доповідями відбулась жвава дискусія. Увечорі в суботу відбулась для учасників З'їзду і гостей забава в залях „Мангеттен Плаза". Другий день нарад розпочався Богослужбою в правосл. церкві при 14-ій вул. Опісля члени Управи склали свої звідомлення. Поважна частина тих звідомлень обертались довкола непорозумінь у самій Гол. Управі, що довели були до виходу з Управи п. Дубняка, виборного голови організації, короткий час перед цими Загальними Зборами. Обмірковано справу субвенції, що її ОДУМ дістав від Іст Юропіен Фонду й журналу організації „Молода Україна". Вибрано нову Управу, яка вже з-поміж своїх членів обере голову. Ввійшли туди: Ігор Лисий, Вол. Мартинюк, Юрій Нагірний, Леся Нечипорук, Іван Павленко, Валентин Поливко, Яків Пилипенко, Олесь Смолянський і Микола Степаненко.

Юґославія внесе справу Трієсту на Об'єднані Нації

Београд. — Ген. Поповіч, державний секретар закордонних справ Юґославії, виїхав до Ню Йорку, щоб на найближчій звичайній сесії Генеральної Ассамблеї ОН, що має розпочатись 15 вересня, зголосити скаргу проти Італії за „військові демонстрації" на італійсько-юґославському кордоні та за стосування давніх фашистівських законів у відношенні до словінців на території, що належить до Італії. Однак, зрештою, італійсько-юґославське напруження з приводу спору за Трієст радше зменшилось. Вправді маршал Тіто зажадав у своїй недільній промові, що її виголосив в прикордонному містечку Окруґліца перед 200,000 слухачами, — невтралізації порту Трієст та передачі Юґославії всієї околиці Трієсту, проте він рішуче заперечив, начебто Юґославія збиралася насильно вирішувати спірну справу Трієсту, і тим самим відпружив атмосферу. Його заяву англійські чинники окреслили як „безкомпромісову і неконструктивну", бо давніша концепція спільного італійсько-юґославського управління портом Трієст була для італійців краща, як теперішній проєкт невтралізації порту. Італійська преса одностайне відкинула суґестії Тіта, стверджуючи, що Юґославія дивиться на свою адміністрацію в зоні „Б" вільної території Трієсту, не як на правління невтральної держави, а тільки як на юґославську власність. Зона „А" стоїть під тимчасовою окупацією англо-американців. Державний секретаріят у Вашинґтоні заявив, що ще „завчасно" займати становище до заяви Тіта. Хоча державний секретар Дж. Ф. Доллес, запитаний на останній пресовій конференції, чи ЗДА мають нову політику у відношенні до справи Трієсту, відповів був, що „не мають, але шукають її", — проте він запевнив італійську амбасаду, що ЗДА не змінили свого становища, що Трієст повинен бути відданий Італії.

В Ірані виарештовують комуністів

Теґеран. — Новий іранський уряд генерала Загеді продовжує протикомуністичні репресії, арештувавши ще 55 комуністів, які підтримували Моссадека. Поліція повідомила про викриття дальших 5 законспірованих комуністичних клітин. Совєтська пресова аґенція ТАСС запротестувала проти проголошування в іранській пресі „провокаційних відомостей". Здається, під цим треба розуміти вістку, що її принесла іранська преса про самогубний замах совєтського амбасадора Лаврентієва в Теґерані.

КАНЦЛЕР АДЕНАУЕР ЗДОБУВ ВЕЛИКУ ПЕРЕМОГУ У ВИБОРАХ

Бонн. — Канцлер Аденауер здобув у недільних виборах до німецького парляменту більшу перемогу, ніж того сподівався він сам і його приятелі. Його християнсько-демократична партія дістала 12,500,000 голосів, а дві коаліційні з нею партії 3,500,000 голосів. Зате соціял-демократи дістали несповна 8,000,000 голосів. Страшної поразки зазнали обидві крайні партії — комуністи й неонацисти, бо жадна з них не дістала й 5% усіх голосів, потрібних для одержання мандату. Таким чином комуністи втратили своїх 15 мандатів, що їх мали після виборів у 1949 році. Християнські демократи, що одержали 244 мандати на всіх 487 посольських мандатів у німецькому парляменті, могли б тепер самі створити новий кабінет міністрів. Однак канцлер Аденауер, який зрештою ще не висловився офіційно про склад і характер нового уряду, мабуть залучить до нього ті три партії, що на них досі спирався, отже крім власної християнсько-демократичної партії, також вільних демократів із 48 мандатами та німецьку партію, що дістала 15 мандатів. Опозиція розпоряджатиме в новому парляменті тільки 150 мандатами. Новий парлямент збереться 2 жовтня. Таким чином канцлер Аденауер дістав від німецького народу на наступні 4 р. мандат вести свою політику тісного союзу з Заходом.

Вислід німецьких виборів викликав голосний відгук в усьому світі. Президент Айзенгавер висловився, що перемога канцлера Аденауера більша, ніж Америка могла сподіватись і що це — добрий знак для німецької та европейської єдности. Винстон Черчил і італійський прем'єр Джузеппе Пелла вислали привітальні телеграми. Зате у Франції сприйнято перемогу Аденауера з неясними почуваннями, бо саме тепер французи чекають від Америки більшого натиску на Францію в справі ратифікації европейського пакту оборони, від чого Франція відтягується під різними претекстами вже 15 місяців. У Франції здають собі справу з того, що вислід недільних виборів ставить Німеччину на перше місце, як европейського партнера у творенні оборонного бльоку проти Совєтів і взагалі в міжнародному світі, відсуваючи в тінь слабу й нерішучу Францію.

Московська преса, розлючена блискучою перемогою християнських демократів у недільних німецьких виборах та повною поразкою комуністів, пише про „атмосферу терору", в якій нібито відбувались вибори. Як заявляє московська преса, вислід виборів загрожує, що німці ратифікують европейський оборонний пакт і тоді „не буде можна в мирний спосіб об'єднати Німеччину". „Ізвєстія" запевняють, що „міжнародня реакція, від Вол Стріт аж до Ватикану" підтримувала Аденауера і викликала протест „стероризованих німецьких мас", давши аж 8 мільйонів голосів опозиційним соціял - демократам. „Ізвєстія" обвинувачують при цьому американського державного секретаря Дж. Ф. Доллеса в тому, що він перед самими виборами „одверто погрожував" німцям, якщо вони не будуть голосувати за Аденауера. „Правда" закликає німецьких комуністів, соціял - демократів і професійні спілки об'єднатися проти спільного „ворога фашизму".

Тим часом західньо-німецька поліція звільнила і відставила до східньої Німеччини 3,000 молодих комуністів, що їх вислано було для каламучення спокою під час виборів. Загалом німецька поліція виловила 7,000 комуністичних аґітаторів. Ця східньо - комуністична акція обернулася своєрідним „бумеранґом" проти комуністів, бо численні молоді комуністи вперше побачили вільний світ, використали нагоду для закупу харчів і навіть побували в гостях у західньо - німецьких молодняцьких організаціях. Їм дали можливість придивитися, як справді виглядають вільні вибори в демократичному світі.

Почали перевозити полонених не-комуністів

Токіо — Закінчилася акція виміни полонених. Альянти повернули комуністам 75,797 осіб. Комуністи повернули 12,753 альянтських полонених, у тому числі 3,596 американців, 7,842 південних корейців і решту — вояків різних інших націй. Тепер перевозять на невтральне місце тих полонених, які, перебуваючи в альянтському полоні, відмовився вертатись до комуністів. Таких полонених є 14,500 китайців і 7,800 північних корейців. 27,000 випущено на волю з наказу Синґмана Рі безпосередньо перед підписанням договору про перемир'я. Комуністи заявили, що вони мають понад 300 південних корейців і понад 20 „альянтів", які відмовилися вертатися.

У першій групі альянти перевозять 2,000 китайців некомуністів з табору полонених, розташованому на острові, на корейський суходіл біля Інчому, а звідтіль поїздами до здемілітаризованої смуги. Опіку над оцими полоненими перейме невтральна комісія, а військову сторожу виконуватимуть 5,000 індійців, що їх перевезять гелікоптерами на зневтралізовану зону. Комуністи матимуть змогу впродовж 3-х місяців вести серед полонених пропаґанду за добровільний поворот „на родіну".

В СВІТІ

● **До Атен, столиці Греції,** прибув ген. Ван Фліт, колишній командувач 8-мої американської армії в Кореї. Він привіз запевнення від корейського президента Синґмана Рі, що Корея готова поспішити своїм військом на допомогу Греції, коли буде потреба. Ген. Ван Фліт був американським військовим дорадником у Греції під час тамошньої громадянської війни з комуністами.

● **Три американські** генерали летунства, відбуваючи подорож по Марокко, прилетіли до Мадриду. Всі три належать до генерального штабу летунства у Вашинґтоні. Вони відмовились подати причину своєї подорожі.

● **На островах Йонійського** моря зареєстровано нові підземні удари. Припинено рух на Коринтійському каналі.

● **Вбито двох католицьких** духовників-китайців у Гонґ-Конґу. Хоча поліція подала, як причину, грабунковий напад на церкву, до якої належали ці священики, проте вважають, що вбили їх комуністи. Вони редаґували католицьку газету протикомуністичного напрямку.

● **Доґлес Спрінґгол,** колишній лідер англійських комуністів, засуджений в 1943 р. в Англії на 7 років в'язниці за шпигунство на користь Росії, виселений до СССР, помер в Совєтах. Він мав 52 роки. В 1950 році він служив китайським комуністам у Пейпінґу, як совєтський „дорадник" у справі пропаґанди.

● **Чеські і польські комуністи,** які приїхали в характері „невтральних" членів Комісії, визначеної договором про перемир'я, фотографують південно-корейські форти та інші військові споруди, — так оскаржив їх південно-корейський міністер внутрішніх справ.

● **Останнім комуністичним** полоненим, що його альянти звернули в останню неділю, був червоно-китайський генерал Ву Чі-теґ, командувач першої китайської комуністичної армії, що попав в альянтський полон 12 липня 1950 року.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

КНИЖКА

Сама поява кожної нової книжки вже давно перестала бути подією в культурному світі, зокрема в Америці, де кожного дня виходять сотні й тисячі нових видань. Книжці віддається тут багато, навіть дуже багато уваги, що у великій мірі сприяє оживленню видавничого руху, але ця увага відноситься передусім до змісту книжки та до заторкнених у ній проблем, а не до самої її появи.

Інакша справа в нашій, українській спільноті. Поява нової книжки є у нас дуже рідкою подією, зокрема поява доброї книжки. Правду сказавши, ця ділянка у нас чи не найбільш занедбана. Впродовж останнього часу в „Свободі" віддано відносно багато місця на обговорення проблеми наших видавництв і в усіх них червоною ниткою тягнеться головний докір: книжки не купують! Якщо книжку не купують, якщо книжка не має збуту, її не друкують, а якщо її не друкують, її не пишуть.

На цьому місці не думаємо аналізувати причин і наслідків такого стану. Стверджуємо тільки, що він є шкідливий і в жадному разі не може продовжуватися. Цього вимагають не тільки потреби нашої американсько-української спільноти, збереження її самої та її духовости, але й той страшний стан, в якому опинилась українська література та взагалі всяка українська творчість під ворожою окупацією на рідній землі. Ми мусимо привернути книжці почесне місце в нашому житті, мусимо заінтересувати нею наш загал та зробити її його необхідною потребою.

Це вважає за свій обов'язок Український Народний Союз та його Видавництво „Свобода", які започаткували українську культуру на цій землі, її розвивали та збагачували. Книги, видані або перевидані Українським Народним Союзом та „Свободою", становлять сьогодні вже поважну бібліотеку. Але все це було давніше, тоді, як серед американсько-українського загалу, що хоч складався майже виключно з безпретенсійного в культурних справах селянства та робітництва, було ще багато більше зрозуміння до української книжки, ніж його зустрічається сьогодні, дармащо наша громада збільшилася десятками тисяч нового, свідомого елементу.

Деякі спроби відповідно оживити наш видавничий рух були зроблені й іншими видавництвами, але всі вони зустрічають ту саму трудність в збуті книжки. Збайдужіння нашого загалу до свого рідного друкованого слова та до своєї літератури виявилось чи не найбільш вимовно у великій минулорічній кампанії „Свободи" для здобуття передплатників літературно-мистецького тижневика. На мільйонову масу українців в Америці, в тому числі понад 60,000 новоприбулих, знайшлося заледве 3,000 передплатників. Такий сумний стан міг би відстрашити від творчої праці кожного письменника й знеохотити кожного видавця.

Все ж таки Видавництво „Свобода" не дало за вигpану. Негайно після припинення літературно-мистецького тижневика в березні ц. р., зглядно після перетворення його на безплатний двотижневий додаток до щоденника, „Свобода" заповіла, що вона намагатиметься відновити нормальний видавничий рух. Тоді ж з кількох творів, які Видавництво мало до розпорядження, вибрано на „перший вогонь" роман Василя Барки „Рай", що його літературознавці зарахували до одного з найкращих українських літературних творів повоєнного періоду. Минулого тижня цей роман вже появився на книгарських полицях.

Не беремося оцінювати цього твору, — це зроблять фахівці. Відзначаємо тільки самий факт появи цієї книги, що є без сумніву важливою подією в нашому житті, і що має означати кінець нашої книжкової „посухи" й початок нового періоду у нашому видавничому русі. Не можемо на цьому місці окремо не відмітити, що появу цього твору вможливив у великій мірі й сам його автор своїм максимальним розумінням видавничих труднощів. Майже люксусове видання цієї великої на 309 сторінок книги, надрукованої на першоякісному папері, вимагало вкладу великої суми грошей, і воно мало б започаткувати здійснювання сміливих і широких дальших видавничих плянів „Свободи". Але остаточне рішення в тій справі може вийти тільки від нашого загалу та від його постави до тількищо виданого „Раю". Громада має нагоду доказати, що вона хоче книжки, а Видавництво і — ми певні — також автори зроблять зі свого боку все можливе, щоб вона ту книжку дістала і щоб та книжка була вартісна своїм змістом і культурна своєю формою.

КОМУНІСТИЧНЕ ПІДПІЛЛЯ В АМЕРИЦІ

Представник журналу „Ю-С Нюз енд Ворлд Ріпорт" (з 4 вересня) спитав генерального прокуратора Герберта Бравнела мол., чи комуністи проявляють тепер більшу чи меншу діяльність, як рік тому, і що про них думає тепер ФВІ. Відповідь була така, що надрукувала її вся без винятку американська преса: „Вони думають, що тепер є більша небезпека, ніж будь-коли". Це своє твердження Г. Бравнел аргументував тим, що американські комуністи пішли в підпілля і краще зорганізувались, тому й трудніше збирати про них інформації. Їхнє число тепер змаліло до одної четвертини: замість 100,000 зорганізованих членів комуністичної партії ЗДА в минулому, тепер є не більше як 25,000. Ті 75 тисяч, що перестали бути членами партії, стали або кадрами комуністичних симпатиків, або предметом комуністичної пропаганди.

Вагалі в ЗДА за кожним партійним комуністом тягнеться в хвості 10 поплентачів, за висловом голови ФБІ, Едгара Гувера. Пішовши в підпілля, перенеслась туди і їхня робота враз із зміною тактичних метод. Інакше було в часах, коли Совєти були ніби союзником, інакше тепер. Не відповідає правді, що найбільша інфільтрація комуністичних впливів — серед клиру. Найсильніші комуністи таки в робітничих професійних спілках, в юніях, однак треба тут розуміти радше малі юнії, ніж такі великі, як ФЛА чи СІО.

Раз-у-раз викривається нові активні комуністичні комірки, однак уряд не задумує ставити саму комуністичну партію поза законом, себто взагалі заборонити її. Зате уряд буде послідовно чистити різні стани, верстви й організації від комуністів. Комунізм небезпечніший від інших організацій, що теж підпадають під окреслення організацій, які провадять „неамериканську діяльність", як наприклад Ку-Клукс-Клан, бо комунізм має інтернаціональний засяг і є суто політичним чинником. Комуністи підшиваються під різні невинні фірми і треба розкривати їх, докладно стежачи за всіми ніби найскромнішими організаціями. Таким чином адміністрація хоче долучити до існуючого списку „підривних" організацій 60 нових, не скреслюючи з того списка ні одної давньої. Коли якась організація попала на такий список несправедливо або несправедливо посуджується у комунізмі окремого громадянина, то нема найменших труднощів, щоб він доказав свою невинність. Зрештою, чимало комуністичних організацій постає лише для виконання певного окресленого завдання і незабаром зникає, як наприклад Комітет для забезпечення справедливости Розенбергам.

Американське законодавство, — казав Г. Бравнел, — має поважні вади, що перешкаджають негайно судити й карати за протидержавні дії. Теперішній уряд приготовляє деякі закони і поправки до існуючих законів, що їх внесе на найближчу сесію Конґресу. Так само не закінчена ще акція перевірки персоналу державних установ ЗДА, хоч її проведено вже у самому департаменті судівництва. Цей департамент настільки відновлений і „прочищений", що американське громадянство знову ставиться до нього з повним довір'ям. Боротьба з комунізмом в ЗДА іде під кутом зору державної безпеки. Ведеться тепер слідство в кількох нових справах змови проти тієї безпеки й генеральний прокуратор заповідає оприлюднення їх в недалекій будуччині.

Читаючи те інтерв'ю, що його зміст передано тут тільки в загальних рисах, читач з полегшенням стверджує, що теперішня республіканська адміністрація дійсно не замикає очей на комуністичну небезпеку і оцінює її так, як вона на це заслуговує. „Краще пізно, як ніколи" — каже стара наша приповідка. Трагічні наслідки принесла інфільтрація американського державного апарату й усього публічного життя в ЗДА легковаженими ще 5-6 років тому комуністами. Найбільші державні таємниці дістались в руки найлютішого ворога, а широкі народні кола підпадали отруйливим впливам пропаганди. Нині Америка є передовою у світі державою у пляновому і систематичному нищенні в себе комуністичної небезпеки. І правду сказав один американський діяч на запит, чому Европа так обурюються „МекКартизмом": коли б в Европі усвідомили небезпеку комунізму й почали очищатися від нього й у себе, то перестали б бачити зло в тих переслухуваннях і слідствах, що мають викривати й унешкідливлювати комуністів.

Валерій Остапенко

СОВЕТСЬКІ ВІЙСЬКОВІ КАДРИ

В часописі „Свобода" з 30 липня 1953 р. був надрукований допис п. з. „Боротьба за владу в Кремлі і совєтські військові кадри".

Автор допису п. Б. Сивенко робить припущення, що в подіях, зв'язаних з Берією, можливо відіграла певну ролю совєтська армія, тобто її представники з вищого командного складу. І далі автор подає характеристику офіцерів і солдатів совєтської армії, їхні політичні погляди і якість, як людей.

Перше порушене питання, „Боротьба за владу в Кремлі", — це питання досить не ясне, бо всі події в Кремлі огорнені такою таємницею, що навряд чи знайдеться серед нас людина, яка зможе сказати щось тверд. Тут можна робити лише певні здогади, що пан Сивенко цілком правильно робить.

Але друге питання, „Совєтські військові кадри", — це вже питання ясніше, бо совєтська армія не огорнена такою таємницею, як Кремль, і про її кадровий склад, її життя і діяльність знає досить багато людей.

В цьому питанні п. Сивенко вже не робить здогадів, а висвітлює його як факт, але, на жаль, не цілком так, як воно є в дійсності. Цитую: „Що являє собою сучасне совєтське офіцерство, або, кажучи давнішим офіційним терміном, „комсклад"? Це — сіра і досить однорідна маса військових заробітчан, службовців у позолочених погонах..." Подібна характеристика може викликати у читача враження, що прикмети „сіра маса" і „заробітчани" є специфічними для совєтської армії.

На це можна відповісти, що в СССР взагалі все виглядає досить „сіро", але офіцери і солдати не є „сірішими" від решти населення, бо це — ті самі робітники і селяни, інженери і лікарі, вчителі і письменники, які відбувають обов'язкову військову службу, як громадяни. Знову таки, характеризувати їх, як „однорідну масу", також неправильно, бо в армії служать люди з різних прошарків населення, різних національностей, різного соціяльного походження і особистих моральних прикмет.

Безумовно, совєтська пропаґанда в армії працює на повний хід, але сприймають її далеко не всі однаково, і якщо совєтська армія ззовні виглядає, як „однорідна маса", то своїми прихованими думками, своїм єством — вона такою не є. Далі:

Термін „заробітчани" також не є характеристичним для тих, що служать в армії. Під словом „заробітчани" ми розуміємо людей, які виконують ту чи іншу працю, щоб лише заробити, тобто переслідують насамперед матеріяльні інтереси. Але ж іти заробляти до армії — це виглядає трохи смішно.

Совєтський солдат дістає таку платню, що її не вистачає навіть на „махорку". Середній командний склад (ляйтенант, ст.-ляйтенант, капітан) одержує платню, як, наприклад, учитель або бухгальтер. Старший командний склад (майор, підполковник, полковник) одержує, як цивільний інженер, лікар або директор школи. Що вартий той заробіток — добре знає кожний совєтський громадянин. І лише життєвий рівень вищого командного складу (генерали) більш-менш такий, що за нього може дійсно варто служити в армії. Але ж тих генералів не є так багато, щоб ними характеризувати совєтське офіцерство, як „заробітчани". Крім того далеко не „заробітчанські" мотиви змушують того чи іншого громадянина іти в армію. Частина молоді, яка закінчила середню школу і не має можливости продовжувати освіту у високих навчальних закладах, іде у військові школи, щоб не „тягнути вічну ланку" в колгоспі або не забивати себе „нормами" в фабриці. Частина ж молоді просто має нахил до військової справи, і тому основна більшість курсантів військових шкіл або слухачів академій дивиться на свій майбутній фах так само, як на свій майбутній фах дивляться студенти медичного або сільсько-господарчого інституту.

Далі пан Сивенко зупиняється на партійності кадрів армії. Він пише: „Минули давно ті часи, коли в совєтській армії на командних постах і особливо штабових посадах були й люди непартійні", або: „Сьогоднішні кадровики совєтської армії — це, за рідкими винятками... кар'єровичі з комсомольців уже сталінського хову".

Це твердження не відповідає дійсності.

Серед офіцерів і солдатів совєтської армії, є, безумовно, певний відсоток членів партії, або комсомольців, але лише певний відсоток і то напевно не більший, як взагалі всіх партійців у Совєтському Союзі. Якщо припустити, як це робить п. Сивенко, що в совєтській армії всі офіцери на командних посадах є партійцями, а весь кадровий склад армії — партійці або комсомольці, то що ж тоді лишається для цивільного населення? В СССР всіх членів партії є до 6 мільйонів, армія має до 3 мільйонів особистого складу. Звідси виходило б, що половина партійців перебуває в армії. Помилка. Якщо б це було так, то пощо тоді існує в совєтській армії спеціяльний політичний апарат, „особі відділи" і різні офіційні та неофіційні органи, які контролюють життя і діяльність якраз безпартійної маси в армії? Взяти, наприклад, „полкову партійну організацію". В ній найбільше 15-20 офіцерів членів партії, тоді як всіх офіцерів в тому ж полку до 80. І якщо ще взяти до уваги, що серед партійців і комсомольців СССР добрих 70% в душі не погоджуються з совєтським режимом, то такі твердження, як „комсомольці суто сталінського хову" — є безпідставні. В середині 30-х років московський уряд схаменувся, що в СССР — великий брак спеціялістів різних галузей. Дійсність показала, що не всі люди „пролетарського походження" або члени партії здібні опанувати той чи інший фах. І тому від того часу у всіх навчальних закладах береться під увагу попередню освіту і особисті здібності кандидата. Наприклад, для вступу в нормальну військову школу, яка готує офіцерів, кандидат мусить мати середню освіту або два роки кадрової служби підстаршиною. І тут не допоможе ні „пролетарське походження", ні приналежність до партії чи комсомолу.

Далі п. Сивенко робить такий висновок: „Сподіватися від них справжньої, неказенної ідейности, тим більше ініціятиви для революційних протисовєтських виступів — річ марна". Хто зна, що нам принесе майбутнє, але категорично заявляти „річ марна" — безпідставно. У всякому разі деякі надії, як, наприклад, розстріл 18 солдатів за те, що вони відмовилися вжити зброї проти німецьких робітників, — говорять за щось інше.

А тепер можна зробити такі висновки: 1. совєтська армія своїми діями супроти вільного світу заслуговує на критику і осуд. Але, як армія тоталітарної держави, а не як маса офіцерів і солдатів, бо вони самі є жертвою тоталітаризму; 2. совєтська армія, як збройна сила Совєтського Союзу, може відіграти немалу ролю в боротьбі між демократичним і комуністичним світом. Корисно є знати, що являє собою ця армія, тобто ті офіцери та солдати, які мають у своїх руках зброю, як один з головних засобів боротьби. Але знати про це буде корисно лише тоді, коли це питання буде висвітлюватись правдиво; 3. не слід забувати, що в совєтській армії служать і українці, і що вони в основній більшості служать не як „заробітчани" або „комсомольці суто сталінського хову" а, як люди, що мусять відбути військову повинність; 4. в той час, коли західній світ у своїй боротьбі проти московського імперіялізму шукає контактів з населенням і армією Совєтського Союзу, некорисним є подавати за них неправдиві інформації; 5. дезертерство з совєтської армії має велике значення для протикомуністичної пропаґанди, і цьому треба сприяти, а не перешкоджати. Якби совєтський офіцер або солдат довідався, що його на Заході характеризують як „сіру масу", „заробітчанина" або „комсомольця сталінського хову" — то йому напевно не захочеться тікати на захід.

Д. Я-нудзе

ГОЛОС ГРУЗИНА

Читаючи численні заклики російської білої еміграції до боротьби за звільнення їхньої батьківщини та за затримання цілости російської імперії, стає смішно, як це люди можуть одночасно бажати свободи для себе і неволі для інших. Коли б вони були встані тверезо глянути на минувшину, то побачили б, що проти большевизму, з яким вони тепер тільки кличуть боротись, увесь час чинно боролись „інородці", — народи, що їх колись підкорила Росія. Проти комуністичної диктатури ці вільні духом народи боролися ще довго після того, як сама Росія прийняла нового червоного царя.

Візьмім, для прикладу, повстання Грузії, яке у великому розмірі спалахнуло у 1924 році, коли грузинський народ одностайно піднявся проти російського націоналізму. Москва криваво здушила тоді це повстання, але неспокійний, волелюбний дух Грузії не згас і народ постійно прямував до свободи. Прямує він і тепер у лавах інших народів, що здобувають свою волю від поневолювача.

Переглядаючи кривавий шлях народів, що їх замучує Москва, хочеться крикнути цим шляхетним борцям за волю рідних країн:

Дорогі друзі, поневолені народи! Наше минуле — це найкраща зброя проти російського імперіялізму. Ми всі, розсіяні по всьому вільному світі, де палахкотять світильники свободи, можемо принести велику користь нашим батьківщинам. Ми мусимо ширити в світі наші шляхетні гасла. Світ таки колись зрозуміє, що ми не хочемо будувати ніякої імперії, ніякого насильства, що ми прагнемо лише такого природного права, як воля. Світ зрозуміє, що найбільшим ворогом свободи в світі є тепер тільки Росія, яка п'ятсот років безперервно поширює завоюваннями і насильствами свої володіння.

За останній час багато змінилося на землі. Народи, що їх колись поневолили інші імперіялізми, стали вільні. Лише в Росії джерело імперіялізму не тільки не висихає, але чимраз більше посилюється, заливаючи все нові обшири, все нові народи.

Усі народи демократизуються, тільки Росія тоталізується. І ця тоталізація відбувається не тільки в Кремлі, але й серед так званих російських демократів на еміграції. Вони, ці „демократи", не розуміють, що як повітря потрібне людині, так і свобода потрібна народам, — вони ніяк не можуть зрозуміти, що лише свобода може усунути ворожнечу між націями, що лише свобода породжує любов, лише вона може відхилити насильство.

Прагнення свободи розпочинає нову добу в історії світу. Хитаються й розвалюються імперії, а на руїнах імперій-в'язниць яскраво проростають квіти волі і любови.

Повітря, земля, вода і сонце створені Богом для всіх, а не для одного народу, який з Москви розпускає своє павутиння по всьому світі і позбавляє завойовані народи повітря, сонця і землі. Пощо вільний грузин, радісне дитя прекрасних гір, має їхати в загратованих товарових вагонах на далеку російську північ, щоб видобувати золото, щоб будувати шляхи і вирубувати ліси на збагачення свого ката-Москви?

Якщо ще недавно заковані жертви Москви були цілком забуті широким світом, то тепер ці жертви почувають свою силу, коли їхні ідеали представляє земля Вашингтона — ЗДА. Те, що Америка стоїть у перших лавах визнавців демократії, додає тим жертвам надію, що реакційні підшепти російських шовіністів на еміграції, як і брязкіт зброї російських шовіністів з Кремлю, — не стримають величної акції Америки, яка прагне запровадити справедливість серед усього людства.

Є люди, які бачать сучок в оці ближнього свого, а недобачають поліна у власному. Так само є люди, — навіть доброго серця, — серед російської еміграції, які кожне домагання свободи для поневолених щиро вважають за шовінізм збоку цих поневолених, — одночасно вони не добачають, що шовінізмом власне є те, що вони роблять — боротьба проти свободи, зберігання тюрми народів. І вони не розуміють, якої шкоди завдають Америці і всьому людству, перекривлюючи історичні факти, ламаючи релігійні й етичні заповіти та штовхаючи світ у безодню реакції.

І ці засліплені, і ці інші — злонаставлені, які роблять навмисне зло, — вже скоро стануть наслідям архівних дослідів.

Бо живе життя шумує понад ними, бо світ крокує до кращого завтра, бо світ іде від неволі до свободи. І світ до того дійде. А серед інших народів втішатиметься свободою і замучена Росією свободолюбна Грузія.

Лев Ясінчук

ШКІЛЬНА ОСВІТА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

(7)

Здавалось би, що такі практики були можливі тільки за абсолютної монархії. Але в році революції в Австрії (1848), після здавленого мадярського повстання, а вже напевно після невдачного польського повстання 1863 р., Австрія не дивилась краще на українців й вони не стали тут рівноправним народом з іншими.

Треба признати, що тогочасна верхівка українського народу в Галичині розуміла зовсім добре, в чому лежить суть відродження народу. Вістка про надання цісарем Фердинандом І конституції для Австрії декретом з 15 березня 1848 долетіла до Львова щойно 18 березня. Поляки у Львові зібралися на нараду в своїх справах у зв'язку з конституцією вже 19 березня, де склали меморіял до цісаря з вимогою відбудувати Польщу в межах 1772 р. Видніші українці зібралися під проводом перемиського єпископа (пізнішого митрополита Яхимовича), 19 квітня 1848 р. у святоюрській палаті у Львові де заснували „Головну Руську Раду", що склала теж меморіял до цісаря. В меморіялі було сім вимог, а між ними перша:

„Даби по всіх народних училищах т. є в сельських, тривіяльних і окружних училищах тих округов Галиції, в котрих населеніє цілком, або большею частію руское єсть, обученіє училищное в руском язиці преподавалося".

(Гл. „Зоря Галицька", ч. 2, з 23 травня 1848 р.).

Але поляки після прогри повстання помирилися з цісарем Францом Йосифом І на основі „ніц без нас" і на тій підставі держали майже повну фактичну владу в Галичині задержуючи вигляд двонаціонального краю. У львівському соймі ухвалили 1867 р. проти одноцушних протестів українських послів краєвий закон про організацію керівництва школами під назвою „Краєва Шкільна Рада" й закон про мову навчання у вселюдніх і середніх школах. При дебаті над цими законами сказав посол, о. Степан Качала, що „це цироґраф на убиття Руси". Так воно було й на ділі.

Весь українсько-австрійський період йшла в Галичині боротьба за українське шкільництво. Цю боротьбу, що прибирала декуди дуже різкі форми, вів нарід на місцях, а українське виборне представництво в галицькому соймі й віденському парляменті. Вона так захоплювала українську політику, що доки не виникла боротьба за поширення виборчого права, її називали „професорською". Таке окреслення надала їй українська публіцистика не тільки тому, що провідником тієї політики був визначний професор української гімназії, Юліян Романчук, але головно тому, що вона була перевантажена кривдами, обороною й вимогами в шкільній області. Остаточний загальний вислід тієї боротьби був невистачальний, але все таки показний, бо при розвалі Австро-Угорщини залишилося в Галичині 2496 українських народних шкіл удержуваних податковим грошем. Гірше виглядали міста, що в них на загальне число 727 нар. шкіл у 174 містах Галичини було тільки шість (6) українських, між ними тільки одна у Львові (ім. Шашкевича), за оснування якої йшла боротьба повних 40 років! Крім цього було ще 8 українських гімназій (на 78 польських у Галичині), 10 катедр на львівському університеті. Українських учительських семінарій не було, а українська молодь училася в утраквістичних семінаріях, де поверх половини й то головних предметів викладалося по-польськи. Не було теж ані одної фахової школи. Були ще вправді 8 утраквістичних учительських семінарій (польсько-українських), але в них була польська перевага.

Недостачу шкіл покривали приватні школи окремими коштами самого громадянства, а саме (в часі до першої світової війни): 27 народніх шкіл, 15 гімназій, 5 учительських семінарій, 1 жіночий ліцей (перемінений згодом на реальну гімназію), 4 фахові школи й 1 музична (ім. М. Лисенка у Львові) та численні курси підготови до тих шкіл. Всі народні школи й частину гімназій та вчительських семінарій удержувало товариство „Рідна Школа", решту гімназій та семінарій „Шкільний Союз" (в часі першої світової війни перейшли всі школи „Шкільного Союзу" на „Рідну Школу", а після війни „Кр. Союз" формально розв'язався), а деякі гімназії та фахові школи відкрили й удержували СС Василіянки.

Коли в 1914 р. вибухла війна з Росією, то з приходом царських військ до Галичини, розв'язала військова команда всі приватні українські школи й курси.

Під час війни, австрійська військова команда дозволила відкрити українські народні школи на північно-західних українських землях (Волині, Поліссі й Підляшші). Їх було 500. Ці школи перейняла після війни українська держава на себе. З таким то добірком перейшли західньо-українські землі під нову, після-версайську Польщу.

За Української Держави

Свобідний віддих української культури, що пожвавився був 1905 р., знов придавила реакція, що очуняла з першого перестраху, а особливо перша світова війна. Без конечної потреби, а радше без прямусу не вводила царська Росія на Україні ніяких облегчуючих новостей, а на окупованих українських землях змітала все українське силою гурагану.

Але вже перші дні Березневої революції 1917 р. принесли для української науки весняний леґіт. Коли впали окови, що в'язали український національний рух на Україні, український нарід узявся зразу за розбудову української школи. Кожне село намагалося мати свою школу, збірало кошти на неї, давало помешкання, ґрунт під будову шкільного будинку, помагало розшукувати вчителя. Генеральний Секретар Народньої Освіти створений на основі 1-го Універсалу Центральної Ради взявся задовольнити потреби в цій ділянці. З проголошенням IV. Універсалу, перетворився Секретаріят в Міністерство Освіти Української Народньої Республіки. Міністерство почало виготовляти підручники до шкільного навчання, пляни організації єдиної школи, підготови вчителів, діячів та інструкторів дошкільної й позашкільної освіти. Національна Рада забезпечувала вільний розвиток культури для всіх національних меншин України.

За існування Гетьманату зорганізовано в Києві Всеукраїнську Академію Наук, як осередок дослідної й наукової праці.

В добу Директорії продовжується праця започаткована Центральною Радою відновлюючи в першу чергу органи управління народньої освіти скасованої за Гетьманату.

Вислідн тієї нагальної праці були велитенські навіть, коли не брати на увагу короткого часу, що стояв до розпорядимости УНРеспубліці. Найкращим позажчиком будуть сухі числа. В січні 1919 р., перед приходом більшовиків на Україну був такий стан шкільництва:

українських нар. шкіл	47208
вищих початкових	1210
хлоп'ячих гімназій	417
реальних шкіл	70
дівочих гімназій	362
комерційних шкіл	91
дівочих інститутів	4
торговельних шкіл	18
духовних семінарій	9
дівочих єпархіяльних шкіл	15
духовних шкіл	30

За два роки державности були чинними університети: в Києві, Кам'янці Подільському, Історично-філософічний факультет у Полтаві, Українська Академія Мистецтва в Києві та Педагогічна Академія в Києві,

Юрко Степовий

ДОРОГА В НЕВІДОМЕ

(До 10-тої річниці залишення рідних земель).

(2)

— Якби тільки добратися до Галичини, — порушив мовчанку у вагоні Лавро Трохимович, — „там, кажуть, зорганізовані українські допомогові комітети, які дуже гарно ставляться до втікачів.

Потяг притишив ходу. Всі замовкли і насторожилися. А потім зовсім став. Німці, що супроводжували транспорт, побігли до паротягу. Запанувало напруження в вагоні, як і по всьому транспорті. Так п'ятьдесять хвилин, а потім почулося кілька глухих пострілів у напрямку недалекого ліска. Люди по вагонах заметушилися, почали вистрибувати, але „цуґфюрер" почав кричати, що поїзд рухається. Люди поверталися і за пару хвилин потяг рушив далі. Але ніхто вже нічого не говорив. Усі напружено мовчали і тільки кожний подумував про небезпеку. Зрештою, все минулося і потяг підходив до великого міста з морем вогників біля станції.

— Львів! Львів! — закричали радісні голоси.

Незабутнє Селисько біля Перемишля

Коротка зупинка у Львові і транспорт мчить далі. Ось і Перемишль. Так. Оце той самий Перемишль, про який розповідали старші селяни, — учасники першої імперіялістичної війни, що біля нього австрійський уряд побудував великі укріплення, що був опоясаний могутніми і неприступними фортецями.

Але тепер уже нема тих старовинних укріплень, а на їхньому місці лишилися лише кучугури повивертаного залізо-бетону, порослого лободою та полинем, як німі свідки колишньої австро-угорської міці.

Зовсім близько міста видніються селянські хатки під соломою, точнісінько такі, як і десь на Полтавщині, чи Київщині.

На Бакунчичах ніде ступнути: транспорти, підводи, гори лахів, скринь різного калібру й величини. Корови, а де-не-де й кози, вівці. Дітвора бавиться на цих кучугурах. Батьки похожають засмучені. Поліцаї заклопотані, бігають, покрикують. Становлять людей у колони і направляють до лазні. Серед поліцаїв чується переважно польська мова.

Лазня нас зовсім не цікавить, хоч воно й варто було б помитися по двотижневій подорожі. Але в лазні вантажать просто до транспорту і на „Райх", а там бомби, виснажуюча праця на фабриках, дротяні загорожі, — табори „Ост", тощо.

По кількох хвилинах роздумування, непомітно залишаємо з колегою Бакунчичі і невдовзі уже крокуємо Чарнецькою вулицею, Перемишля. Розминаємося з зустрічними. Цікаві нас міряють з ніг і до голови, навіть дехто зупиняється, але наразі ніхто ще не заговорив. До болю хочеться почути, якою мовою говорять ці зовсім нові для нас люди, але страх виявити себе, що ми втікачі з німецького транспорту, гонить нас далі. Одна думка: подалі виплуталися від станції, а там десь у місті можна спробувати й заговорити. З таким наміром швидко продовжуємо ходу, вже віддаляємося кілька кварталів від станції, й губимося в міському потоці поквапливих людей, що снують перемиськими хідниками в усі сторони.

Одна цікава жінка зупиняє і питається: а що ви шукаєте? Хочемо подати вигляд, що ми нічого не шукаємо і що ми просто собі місцеві люди і поспішаємо до праці. Але жінка настирлива і домагається свого. Зрештою, не добившися від нас бажаної їй відповіді, говорить, що український комітет ось тут недалеко, я можу вас завести до нього коли потребуєте.

Пригадалася розмова Лавра Трохимовича в транспорті. Нав'язуємо розмову з цікавою жінкою і особливо нас цікавить, звідки вона впізнала, що ми не тутешні.

— Я зразу впізнала, що ви совєти, бо у вас потилиці голені, як у совєтів. Колега мій висловлює незадоволення, що треба було одягати шапки, щоб не видно було потилиці, бо він уже чув десь ще раніше, що ніде так не підголюються, як у совєтах, про що йому розповідали ті, хто в 1939 році „подавав братню руку", своїм братам, що „ниділи під польськими панами".

Жінка запровадила нас до кабінету доктора Шкурата (референта суспільної опіки українського комітету). Чемне привітання. Затишний кабінет. Портрети Петлюри і Коновальця на стінах. М'які фотелі. Стримуємося, щоб не розридатися від зворушення чемністю, братерською теплотою і привітністю.

По кількох хвилинах розмови і ознайомлення одержуємо на руки папірця такого змісту:

„с. Селисько. Старості Гавдьо.

Ласкаво прошу примістити і забезпечити людей з Великої України, у Вашому селі. Прошу мужа довір'я зголоситися завтра до нас за одержанням приділу для них.

Референт суспільної опіки УДК — др. Шкурат".

— Вибачте, докторе, але з нами ще їде 18 чоловік наших земляків, які лишилися біля транспорту, ми б хотіли і їх якось витягнути.

— Ах! Так! То ви ще не всі. Гаразд. Марійко! — гукнув через розчинені двері.

Зайшла симпатична панночка, з акуратно зачесаним білим волоссям.

— Панно Марійко, оце люди з Великої України, я їх хочу примістити до Селиська, але з ними ще є на транспорті 18 людей, яких треба якось звідти вирвати.

Білява панночка нічого не сказала, крім перепрошую, і сховалася за дверима, а потім прийшла з якоюсь старшою панею і сказала, що п. Ч. з групою жінок піде до транспорту і повитягають їхні речі і тих людей.

Все було зроблено й вечором у дитячій захоронці сиділо двадцять людей і попивали гарячу каву. Між тим, коли нікого не було з місцевих, говорили між собою:

— І куди це ми, хлопці, попали? Що це за благородний край? Що ми їм таке зробили? За віщо вони нас так приймають?

Рижовусий дядько тут сидів мовчки, а Лавро Трохимович читав цілу історію минувшини України. Він тепер не тільки розгортав твердження Грушевського, чи Аркаса, але підкріплював це гарячою кавою, теплим захорунком, групою жінок, які так спритно повитягали з транспорту речі двадцятьох людей, листом до старости Селиська п. Гавдьо.

А другого дня десь пополудні ми „окупували" майже ціле село Яксманичі і Селисько. Частина розмістилася в першому селі, а друга частина в Селиськах.

Колись ми тільки читали в совєтській пресі, що в панській Польщі є кілька мільйонів наших братів-українців, які стогнуть під польським ярмом, які терплять невимовні знущання від панів, страшно бідують: не мають уявлення про лямпу, бо світять лише „лучінами" (патичок з дерева), ходять обдрані, голодні, Для переконливости їхньої безпросвітньої нужденности іноді зустрічалися образки в совєтській пресі з грубим солтисом, який полосує замученого селянина, а той закривавлений плазує біля ніг солтиса і здіймає руки до неба.

(Далі буде)

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Ню Йорк, Н. Й.

Політичне віче 2-го відділу ООЧСУ

Дня 28-го серпня ц. р. Другий Відділ ООЧСУ в Ню Йорку зорганізував політичне віче, що відбулося в приміщенні Бетговен Голл при 5-тій вул.

Доповідь на тему „Політичні манівці еміграції" („Куди йде УНРада") виголосив голова Головної Управи ООЧСУ проф. І. Вовчук.

По доповіді прелеґент відповідав на численні запити, а потім вив'язалась гаряча дискусія, в якій прийняли участь представники майже всіх напрямів української політичної думки на еміграції. Тема доповіді, що цікавить під теперішній час всю українську громадськість, а також дискусії захопили присутніх і віче, почавшись о год. 8 вечора, тривало аж до пізньої ночі.

На закінчення прийнято було резолюцію, в якій схвалено: 1) „протиставитися діям представників Національної Ради, які після довгих переговорів з КЦАБ-ом прийняли непередрішенський статут МАКЦ-у" і 2) вимагати, щоб Національна Рада" припинила всяку співпрацю з МАКЦ-ом, статут якого не визнає самостійности України, а послідовно змірює до збереження єдиної й неділимої Росії".

Учасник.

Дітройт, Міш.

Маруся Бек на українському передвиборчому вічу.

Ми недавно писали про те, що Дітройт стоїть перед правиборами до Міської Ради, як теж про те, що Маруся Бек поставила вже втретє свою кандидатуру, цим разом з наміром осягнути найбільше число голосів і стати предсідником Міської Ради та першим заступником мейора міста.

Український Громадський Комітет, який зав'язався, щоб допомогти промощувати шлях своїй землячці до того відповідального посту, скликав був громадянське віче, на якому промовляло кілька відомих громадян. Головою віча був Ф. Гузіль.

Найпримітнішим виступом був, очевидно, виступ самої кандидатки. Панна Маруся Бек володіє досконало українською мовою і має багато сентименту для народу, з якого вийшли її батьки. І цим разом також було приємно почути про роздвоєння її душі, яка любить Америку, де прийшла на світ, і рівночасно гранітує почуттями до України, де вродились її батьки. Бесідниця згадала про всі труднощі, які стоять на шляху кожного, що входить активно в політичне життя Америки. Іспит, що його Маруся Бек має знову здати, не залежить тільки від солідности в праці, яку вона досі виконувала, та від користи, яку принесла її праця для загалу, але залежить від багатьох інших моментів і чинників. Тому вона потребує підтримки і вірить, що коли б акція українського громадянства пішла належно, перемога була би легша. Слушно підкреслила кандидатка теж користь, яку мала б з її вибору українська справа.

Промова п. Марусі Бек схвалена була бурхливими оплесками. Віче однодушно прийняло поставлені резолюції, і в цьому запорука, що наші громадяни підтримають кандидатуру п. М. Бек самі і постараються про широку пропаґанду для неї скрізь, де тільки можна.

В. Н.

О. Булавицький — жертва автомобільного випадку

З приватних джерел довідуємось, що мистець Олекса Булавицький в Мінеаполісі разом зі своєю родиною впав жертвою автомобілевого випадку.

Два тижні тому наш мистець, його дружина й два сини їхали до знайомих у стейті Небраска на „вікенд". Вибираючи вантажне авто, автомашина Булавицьких зачепилась за придорожне дерево, розбилось і покотилось в провалля. Тільки старший хлопчик, Василько 10 років, що сидів сам на задньому сидженні, не зазнав ніяких ушкоджень. Не втративши притомности, він вискочив з авта, вибіг на дорогу і затримав зустрічне авто, яке викликало „наглу поміч" з сусіднього містечка.

Панство Булавицькі перебуває в лікарні Бровстер Госпітал Голдредж, Небраска. Пані Булавицька з поломаними обома руками і ногами, пан Булавицький з ушкодженою грудною кліткою, молодший син, Андрійко, з пораненою головою і легкими дряпинами на обличчі.

Українська громада Мінеаполісу, особливо проф. Грановський, виявили багато зрозуміння для жертв цього випадку.

О. Гл.

КОНВЕНЦІЯ ЛІҐИ МОЛОДІ

(Закінчення зі стор. 1-шої)

які композиції Стеценка, Нижанківського, Кошиця, Китастого, Котка, Гнатишина та ряд народних пісень. Солістами в хорі виступали: М. Рибак, К. Барняк, В. Бондарчук, Т. Пипюк та О. Маланич; оперова співачка-сопран Марія Полиняк-Лисогір виконала композиції Гайворонського, Углицького, Людкевича та Пуччіні; Ансамбль Бандуристів під проводом Степана Ганушевського виступив з низкою дум, народних, стрілецьких та повстанських пісень. Скрипачка - віртуозка Донна Гресько виконала композиції Крайслера, Скотта, Чайковського і Губая, а Українські Танцюристи під проводом Ніни і Володимира Бакадів — низку народних танків. Концерт закінчено відспіванням українського національного гимну.

Чи не найбільш репрезентативною імпрезою конвенції був бенкет, що відбувся в неділю ввечорі. Товстмайстром бенкету, що його започаткував короткою молитвою місцевий український католицький священик та відкрив коротким привітом голова Бенкетового Комітету інж. В. Полевчак, був Данило Слободян, колишній голова Ліґи й тепер управитель Союзівки. Під кінець вечора довгий ряд місцевої готелевої обслуги обніс „з парадою" під голос дзвінків і передав президії — „уродиновий торт" з 20 свічками, що означали 20 років існування Ліґи. Уродиновий торт поблагословив місцевий український православний священик. Опісля відбулася хвилююча церемонія передачі предсідницького молотка теперішнім головою Василем Муралем першому голові Ліґи ред. Степанові Шумейкові. Молоток переходив з рук до рук, обходячи всіх дотеперішніх голов Ліґи по черзі, аж опинився знову в руках теперішнього голови. З уваги на те, що другий голова Ліґи, Іван Панчук, був неприявний на Конвенції, п. Шумейко передав предсідницький молоток своєму другому з черги наступникові, адв. Іванові Романишину, тепер Головному Радному УНСоюзу. І. Романишин передав молоток Адв. Михайлові Пізнакові, той передав його адв. Іванові Робертсові, а дальше молоток мандрував до рук: Честера Монастирського, Иосипа Ґурського, Данила Слободяна, Михайла Задорецького, Євгена Волошина, Василя Полевчака й знову до теперішнього голови Василя Мураля. Кожний з цих голів, що перебирав і передавав предсідницький молоток, виголошував короткі промови. М. Пізнак в своєму слові м. ін. підкреслив, що новоприбула молодь не є одинокою, яка держить високо смолоскип української волі на цій землі, бо його, разом зі своїми батьками, непохитно держить теж народжена тут українська молодь. Честер Монастирський пригадав цікавий епізод, як то члени управи Ліґи під час війни, опинившися в рядах американських збройних сил, відбули свої наради в Сіднеї в Австралії. І так по черзі кожний бувший голова характеризував коротко свою предсідницьку каденцію.

Під час бенкету виголошено тільки дві промови, бо заповіджені виступи посадника Нюарку Л. П. Карліна та республіканського кандидата на губернатора Ню Джерзі П. Т. Тровста не відбулися з уваги на їхнє перешкодження. Конґресмен Кін насамперед поґратулював членам Ліґи, що вони, як американці, доцінюючи велику спадщину українського народу „служать культурі своїх предків". В дальшому він головно обговорював проблеми колишньої демократичної політики здержування й теперішньої республіканської політики визволення, піддержуючи цю останню.

Довгу промову виголосив сот. Богдан Панчук, керманич українського відділу „Голосу Канади", підкреслюючи, що вільний світ з Америкою на чолі перебуває в стані війни з імперіялістичним московським комунізмом і що єдино правильним поступуванням в такому випадку була б не оборона, але агресивна політика супроти Москви. Окрему увагу звернув промовець на значення українського визвольного руху в тій війні та на потребу всебічної допомоги тому рухові.

Бенкет закінчив короткою молитвою український протестантський проповідник.

Під час бенкету відчитано привітальну телеграму від д-ра Луки Мишуги, головного редактора „Свободи", який після важкої операції шлунку поступово приходить до повного здоров'я, перебуваючи на Союзівці.

Третій день нарад, понеділок 7-го вересня, був виповнений полагодженням „незакінчених справ" з попередніх днів, вибором нової Управи та схваленням резолюцій. Голова конвенції окремо привітав приявного на цих нарадах голову Українського Народного Союзу п. Дмитра Галичина, підкреслюючи при цьому великі заслуги тієї організації та її органів: „Свободи" й англомовного „Українського Тижневика" в організації, розвитку та праці Ліґи й американсько - української молоді взагалі. Д. Галичин, забираючи слово, пригадав першу організаційну резолюцію Ліґи, в якій стверджувано бажання американсько-української молоді допомагати визвольним змаганням українського народу. Ця резолюція повторювалася через всі конвенції й вона зобов'язує також сьогодні, тим більше, що настав час, коли така допомога може мати більший успіх, ніж раніше. З'ясовуючи дві школи американської політики: очолювану Кеннаном та іншими школу абсолютної невтральности супроти Росії та її імперіялізму й нову школу динамічної визвольної американської політики, промовець виказував шкоди першої й користі другої, підкреслюючи заломання першої та актуалізацію другої. При цій нагоді він покликався на цитовану у впливовому „Вашинґтон Повсті" заяву колишнього прихильника політичної концепції школи Кеннана та члена політично - плянувального штабу державного департаменту, Френсіса Б. Стівенса, який тепер вже твердить, що „імперіялістичні зазіхання (російських) царів, які проявились в намаганнях захопити Близький і Далекий Схід та Східню Европу, не скінчились разом з царями. Історія останніх 30 років повна прикладів на те, що совєтські лідери намагаються здійснити цей історичний імперіялізм". Д. Галичин подав молоді низку конкретних порад, як вона може спричинитися до приспішення цих корисних змін в американських поглядах на імперіялістичну Москву й в той спосіб допомогти оборонним зусиллям Америки та визвольним змаганням України. Поширення англомовної української літератури, зокрема видань УН-Союзу, в яких авторитетними фахівцями обґрунтована українська правда, промовець зарахував до у великій мірі невикористаних можливостей в цьому відношенні.

Після вибору нової Управи Ліґи та схвалення резолюцій, конвенцію закінчено відспіванням українського, канадійського та американського національних гимнів.

Конвенція мала широкий відгомін не тільки в місцевій, але й в крайовій американській пресі.

З „Канадійської Сцени"

КАНАДА ВЕДЕ ПЕРЕД У ПРОДУКЦІЇ СТАЛІ

Хоча Канада належить до найрідше заселених країн світу (менше як чотири особи на квадратову милю), вона займає сьоме місце в світі серед продуцентів сталі, а друге місце в світі щодо її консумпції) у відношенні до кількости населення).

ПІДПИСУЙТЕСЯ ЧІТКО

Одною з найбільших язв бизнесового світу є особи, які пишуть листи і підписують їх підписом, що його ніхто не всилі відчитати; при тому така особа ще й забуває видрукувати на писальній машинці своє ім'я і прізвище під підписом.

За останніх кілька років канадійські підприємці та професіоналісти, щоб улегшувати устійнювання підпису, подають друкованими літерами теж своє ім'я і прізвище. Однак стверджено, що новоканадійці з Европи схильні здаватися тільки на власноручний підпис.

На жаль, це буває часто великою перешкодою для канадійців іншої етнічної ґрупи в відчитуванні підпису. Для канадійців англосаксонського походження відносно легко відчитати невиразні підписи із знайомими прізвищами, як напр. „Смит" чи „Джонсон". Але, зустрівшися з прізвищами голляндськими, німецькими чи українськими, він може відчитати підпис тільки тоді, коли його написано чітко. Тому немає нічого дивного, що нерідко цілий лист вкидають до коша, залишаючи його без відповіді.

Опінія американця про школу СС Василіянок

Український Конґресовий Комітет отримав листа від американського професора, що викладає історію в різних вищих школах, в якому він рекомендує нашій спільноті Менор Каледж, організований і ведений Сестрами Чину Св. Василія Великого в Фокс Чез Менор, Филаделфія П., Пенсилвенія, де дівчата отримують освіту й знання. Цитуючи відомі слова Кіплінґа про Схід і Захід, професор заявляє, що саме в цьому Каледжі ці два світи зустрілися, пізнали себе й зрозуміли. Тут українська культура цвіте, розвивається, звідтіль поширюється на всю Америку. Бо навчаються в цьому Каледжі дівчата — американки, дівчата українського походження, роджені вже тут і також дівчата — українки, що прибули сюди, примушені залишити свою Батьківщину — Україну. Професор стверджує, що Каледж Сестер Василіянок для дівчат робить поважну працю для української культури.

НОВІ ПРОТОІГУМЕНИ ПРОВІНЦІЙ ЧИНУ СВВ

З вибором нової Генеральної Управи на Генеральній Капітулі Чину ОО. Василіян у Римі, що відбулася в днях від 25-го лютого до 17-го березня ц. р., зайшли зміни в проводі поодиноких василіянських провінцій. І так протоігуменат канадійської провінції перебрав о. Володимир Шевчук ЧСВВ, протоігуменом василіянської провінції в Бразилії призначений о. Иосафат Роґа ЧСВВ, протоігуменом американської провінції о. Микола Когут ЧСВВ, колишній ректор Української Колеґії ім. св. Иосафата в Римі й колишній ґенеральний вікарій Апостольського Візитатора українців католиків Західньої Европи архиєпископа Кир Івана Бучка. Протоігуменом американської василіянської провінції досі був о. І. Лотоцький, який з Ню Йорку перейшов на ігумена до Шикаґо.

НОВІ КНИЖКИ

ЗА СВІЙ РІДНИЙ КРАЙ, ЗА СТРІЛЕЦЬКИЙ ЗВИЧАЙ

Братство кол. Вояків І УД УНА збільшило нашу літературу новим цінним твором.

Перед нами чепурно видана книжка, якої автор є б. вояк згаданої Дивізії, знаний нашому загалові із публіцистичних праць, — Олег Лисяк. Назва книжки: „За стрілецький звичай". Це роман, що має 341 сторінку. Її літературний редактор: Володимир Державин, — мистецьке оформлення Мирона Левицького. Видано її у Мюнхені 1953 р. Обгортка книжки: стилізований на тлі пучка червоної калини воляцький шолом. Додано портрет автора у однострою вояка І-ої Української Дивізії.

Книжка, названа, з огляду на кохання її героя, хорунжого Богдана Гарана, романом, являється у формі цікаво-написаної повісти — історією Дивізії, представленням геройства зброї, яку схопили у 1943 р. її вояки.

Психологічні моменти, які вияснюють причини тієї зах. української формації, схоплені автором влучно й чітко. Нація, хоч військово й програла під час визвольних змагань в 1914-20 рр., не спиняється в обороні за волю.

Українські Січові Стрільці, що боролися в австрійських одностроях, не мали безпосередньої боєвої традиції. Вони мусіли її нав'язувати до часу оружного чину Гетьмана Мазепи. Нове ж українське покоління мало вже недавню, як каже автор, „червоно-калинову" традицію, створену Українськими Січовими Стрільцями, арміями УГА і УНР. Їх геройські дії в боротьбі за незалежність і суверенність Української Держави мусіли бути продовжувані новим поколінням й не могли бути стримані ніякою противною силою.

Порівнюючи постання та історію Українських Січових Стрільців та І-ої Української Дивізії УНА, — приходимо до висновку, що ті обидві формації постали для боротьби проти Росії, — обидві намагались зберегти свою автономію та українськість.

Та проте, коли формація УСС постала в 1914 р. — на початку І-ої світової війни, — коли її вислід був ще невирішений, — то І Українська Дивізія УНА постала на прикінці ІІ-ої світової війни, у найбільш важких і політично несприятливих умовах, — коли німецький фронт на сході тріщав і програна Німеччини була очевидною. Тоді вже існування одної дивізії не могло поправити долі війни на сході. В тім моменті, національний актив хотів і мусів мати зброю, щоб її у відповідну пору звернути проти окупанта своїх земель. А нагода дістати зброю і модерний вишкіл була в рядах І-ої Української Дивізії УНА, і з тієї нагоди треба було скористати.

Книжка „За стрілецький звичай" — свойого роду хроніка дивізії. Хоч автор намагається закрити перед читачем правдиві прізвища деяких дієвих осіб роману, — проте можна легко знайти між постаттями повісті знаних діячів з ОУН, — колишніх УСС чи вояків з УГА та УНР армії, — які опинилися разом з наймолодшим поколінням в рядах І-ої Дивізії УНА, — щоб „за свій Рідний Край, — за стрілецький звичай, піти в бій за свою перемогу".

Львів, Гайделяґер, Броди, Нойгамер, Банська Бистриця, Марбурґ, Ґляйхенберґ і т. д. — це шлях, яким маршували вояки дивізії й часто зрошували його своєю кров'ю. — Звідки Бог провадить, хлопці? — питає хтось — З України! — відрубує з темряви Базиль Баліцький, львівський батяр. „Зі Львова, із Жмеринки, з Рівного, Ясіня — з України!". З України ті Ґарани, Остапенки, Рудичі — Василі, Базильки, Стефки, Дуськи та інші, в тім теж безіменні герої, — які в одностроях, з левиком кували зброєю новий етап визвольної боротьби і творили нову воєцьку традицію, — що її тепер несе наша геройська УПА, в якої рядах найшлося теж чимало вояків І. Української Дивізії.

Книжка „За стрілецький звичай" є така барвна і різноманітна — як ним є під час війни життя вояка.

Є тут і сміх і сльози, крилата воєцька пісня і сіра, буденна проза, грюкіт зброї, розриви стрілен і конання раненого вояка — та чудові описи природи. Є тут чисте, палке кохання — і стріча з людьми з півсвіту. Є теж у книжці терпкі слова критики, — але є в ній передусім багато любови до Батьківщини.

Роман „За стрілецький звичай" читається з великим зацікавленням. Його повинен прочитати кожний, хто хоче знати правдиву історію І-ої Дивізії УНА.

Ярослав Гриневич, б. У. С. С.

ВСЯЧИНА

МІСТО, ЯКЕ ЛЮБЛЯТЬ ВУЖІ

Канадійське місто Четфілд, що лежить 75 миль на північ від Вінніпеґу, може похвалитися тим, що має найбільше вужів у світі. Три роки тому це місто заливали вужі немов повінь. Вони лазили по городах, садах, вулицях та шляхах. Мешканці Четфілду старалися хемічним способом винищувати вужів, але не мали успіхів. Цього року покищо немає багато вужів, але мешканці заявляють, що вони вже привикли до цих непрошених гостей. „Ми мусимо навчитися жити з вужами", — заявив урядовець міської управи, Мартін. Треба додати, що вужі нешкідливі для людського життя.

НОВИЙ СПОСІБ ФАРБУВАННЯ БАВОВНЯНИХ МАТЕРІЯЛІВ

Ернест Натан, голова дирекції Метро Атлентік Корпорації, заявив, що його фірма має виключне право фарбувати вовняні матеріяли в той спосіб, що вони навіть при найвищій температурі не тратять свого кольору, коли витискають на них узори та рисунки. Метро Атлентік Корпорація купила це право від фірми Плястекс у Німеччині. Новим способом фарбуватимуть і витискатимуть взори не тільки на бавовняних матеріялах, але також на матеріялах, вироблюваних їх целюльози.

РЕАБІЛІТУЮТЬ АНГЛІЙСЬКОГО КОРОЛЯ РИЧАРДА III.

Група англійських істориків старається очистити пам'ять короля Ричарда III., якого досі уважали за найгіршого між англійськими королями. Неґативний погляд на Ричарда III. закріпив Шекспір своїм твором про цього короля. Спроби реабілітувати Ричарда III., були вже давніше, але теперішні його оборонці послуговуються новим способом оборони. Вони видрукували в кількох англійських часописах таке оголошення: „Під час битви під Босфором 22 серпня 1485 року згинув, хоробро б'ючися, англійський кораль Ричард III. Король, державний муж, вояк, джентелмен. Щиро його оплакуємо." Історик д-р Горсфол-Ерц твердить, що пам'ять короля Ричарда очорнив його наступник король Гайнріх VII., який також брав участь у битві під Босфортом.

ШЕСТЕРНЯТА В МЕХІКО

З Зітакуаро в Мехіко повідомляють, що місцевий лікар підготовляє спеціяльну експедицію на конях, щоб перевірити, чи правдива вістка з віддаленого гірського села про те, що якась жінка народила в цьому селі шестернята дівчат, і всі вони здорові. Село, де народилися шестернята, зветься Плян дел Оліво.

КАНАДІЙЦІ ВИДУМАЛИ „СНІГОВУ" МОВУ

Канаду називають „королевою снігу", тож не диво, що вона має найбільші заслуги в винайденні так званої „снігової" мови. Ця писана мова складається з цілого ряду умовлених знаків, якими на півночі зазначають рід снігу та умови подорожування по ньому. „Сніговою" мовою, крім Канади, послуговуються ще в Швайцарії, скандинавських державах, Японії та частині Південної Америки. Коліщатка означають зернистий сніг, друкована латинська літера „в" означає іней, хрестики — тверду кору на снігу, що виникає після дощу або сильного вітру.

Книжка й часопис — найнеобхідніші речі в домі культурної родини.

ЗУАДКОМІТЕТ ПОЧИНАЄ НОВУ ПЕРЕСЕЛЕНЧУ АКЦІЮ

Слідуючі родини з Трієсту прохають американських українців помогти їм переселитися до ЗДА на основі нового іміґраційного закону з 1953 р. Потрібно до цього забезпечення праці і мешкання або т. зв. ашурансу:

(Продовження)

ЛИСТА Ч. 3.

Домянчук Марія, Іван, Іванка, Григорій, Стефка, Дмитро;
Доманчук Марія;
Дубіяґа Іван, Софія;
Єрошенко Сергій, Любов, Михайло, Алексій, Віра, Володимир, Катерина;
Лукіянович Кармен, Кармеля;
Мандич Марія, Стефанія, Драґолюб;
Мельник Василь, Євдокія, Ярослава, Василь, Анна, Анастазія, Ярослава;
Мігальціць Васелина, Михайло;
Мосевіч Іван, Любов;
Моравський Стефан, Анна, Дмитро, Марія, Ілія, Михайло, Стефанія;
Москалюк Петро;
Моженський Павлина, Борислав, Юлія;
Осадчук Маріян, Христина, Анна;
Паламар Ґреґор, Анна;
Паламар Стефан;
Павлюк Михайло, Марія, Стефанія, Софія;
Пєкна Анна, Гіна, Михайло;
Процикевич Стефан, Софія, Славко;
Процикевич Петро, Марія;
Росога Василь, Марія, Іван, Анна, Михайло, Катерина, Марія, Олена;
Шестюк Йосиф, Марія, Зеновія;
Собчак Павлина, Петро, Катерина, Текля;
Торнянський Марія, Мамийло;
Вервік Михайло, Розалія, Петро, Павло, Марія, Стефанія, Софія, Франка, Іван;
Ухач Петро, Параскевія, Іван, Анна, Параскевія, Аксенія;
Ухач Марґіта, Михайло;
Вірт Антін, Йосипа, Мьодраґ.
Залевський Кирило, Анна, Павло;
Заставний Стефан, Анна, Анастазія, Василь, Марія, Ярослава;
Чекунів Яків;
Конопланко Теодор;
Кунька Василь, Анна;
Ластовецький Йосиф, Марія;
Лукіянович Стефан, Володимира;
Медецький Олекса, Евдокія;
Микитишин Анна, Михайло;
Свінціцька Оксана;
Бориспoлець Захар;
Климович Стефан, Аґафія;
Матеїв Сергій, Анна;
Петрів Михайло, Марія;
Третевич Стефан, Тереса.

Щоб запевнити приїзд цим родинам, треба, щоби американський громадянин підписав заяву, що він має працю і мешкання для нових іміґрантів та займеться їх приміщенням у ЗДА.

Всі інші заходи зробить ЗУАДК.

Зголошення і запити просимо слати до головного офісу ЗУАДК.

United Ukrainian American Relief Committee, Inc.
P.O. Box 1661, Phila. 5, Pa.
Злучений Український Американський Допомоговий Комітет.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНС

ДЕНВЕР, КОЛОРАДО. — Чергові місячні сходини членів відд. 226 ім. Л. Українки відбудуться 12. вересня, о год. 6. веч. в Democratic Club, 1712 Sherman St. По сходинах, з нагоди І. річниці заснування нашого відділу УНС, відбудеться для членів і громадян велика забава з оркестрою, на яку всіх щиро запрошує — Управа.

ТОМАСТОН, КОНН. — Т-во Укр. Січ відд. 421 буде мати збори в суботу, 12. вересня, о год. 8. веч., в Укр. залі, Проспект вул. — І. Накони, предс.; М. Шипінка, кас.; Ю. Береза, секр.

МЕНВІЛ, Н. ДЖ. — Збори Т-ва ім. Т. Шевченка відд. 349 відбудуться в неділю, 13. вересня, о год. 2. по пол., в домі Лісного. — І. Шеґера, предс.; Д. Фидина, кас.; М. Лісний, секр.

КЛИФТОН, Н. ДЖ. — Т-во Укр. Січ відд. 182 повідомляє членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 13. вересня, о год. 2. по пол., в парафіяльній залі, 45-47 Говп Евня, Пассайк, Н. Дж. Проситься всіх членів прийти на збори та вирівняти свої місячні вкладки. — Уряд.

РАЧЕСТЕР, Н. Й. — Місячні збори Т-ва Запорозька Січ, відд. 367 відбудуться в неділю, 13. вересня, в церковній залі, о год. 1:30 по пол. Прохається прибути на збори й приєднувати нових членів. Кожний член повинен вже тепер повідомити секретаря про свою участь в ювилею. —М. Сорохтей, предс.; М. Мельник, кас.; В. Попович, секр.

КЛІВЛЕНД, О. — Місячні збори Т-ва „Сокіл", відд. 336, відбудуться в неділю, 13. вересня, о год. 1. по пол., в Укр. Народнім Домі. Проситься членів прийти на збори, вирівняти належні вкладки, як рівнож закупити хоч по одному квиткові на катр-парті, та тим причинитись до збільшення фонду для допомоги хворим. — Я. Дзядига, рек. секр.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ И ГАЗЕТИ, БО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ, А ПРОСВІТА — ЦЕ СИЛА!

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ У. Н. СОЮЗУ!

● РОЗШУКИ ●

Володимир ГАВДІО пошукує брата Миколая Гавдіо зі Сухої Волі Селиска, Перемишль і Наталія Гавдіо пошукує Романа Гавдіо зі Селиск, Перемишль. Обидва пошукувані прошу голоситися на адресу: NATALIA HAUDIO, 140 W. 95th St. New York, N. Y.

ТАРЗАН, ч. 3144. Вимірюють помсту.

"WHERE WERE YOU, LUPO, DURING THE FIGHTING?" ORANDO DEMANDED. "I WENT TO SPY UPON THE VILLAGE OF THE LEOPARD MEN," LUPO REPLIED GLIBLY.

"A STRANGE SPY," TARZAN SAID. "FROM THE TREES I HEARD LUPO TELL THEIR CHIEF THAT ORANDO WAS COMING AND WHERE HIS CAMP WAS!"

INSTANTLY CRIES FOR VENGEANCE AROSE. LUPO WOULD HAVE BEEN KILLED BUT FOR TARZAN. "LEAVE HIM TO ME," THE APE-MAN COMMANDED. "BRING ROPES AND BIND HIS WRISTS AND ANKLES."

— Де ти був, Люпе, під час бою? — питався Орандо. — Я ходив на розвідку до села леопардолюдей, — зухвало відповів Люпо.

— Дивний шпигун — сказав Тарзан. — З дерев я чув, як Люпо оповідав ватажкові, що Орандо зближається і де його табір!

Зірвалися негайні крики про помсту. Люпа були б були вбили, якби не Тарзан. — Залишіть його мені — наказала мавполюдина.

— Принесіть шнури і зв'яжіть його руки і ноги.